

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งเอกสาร ตำรา บทความ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียน
2. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
3. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
5. การส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การบริหารโรงเรียน

1.1 ความหมายของการบริหารโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษามี นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียน ไว้ดังนี้

หวน พันธุพันธ์ (2529: 6) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยมพฤติกรรมและคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

กิตติมา ปรีดีดิลก (2532: 47) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการทุกอย่างในโรงเรียนตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานสถาน ที่ การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารงานกิจการนักเรียนนักศึกษา และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2536: 6) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลดีและมีประสิทธิภาพ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

จากที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียน จึงสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การร่วมมือกันของกลุ่มบุคคลจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการทางการศึกษาให้กับผู้เรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

1.2 ความสำคัญของการบริหารโรงเรียน

หน่วยงานหรือสถานศึกษาจะสามารถดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารที่จะดำเนินการให้ผู้ร่วมงานร่วมมือกันปฏิบัติงานให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพตามที่ตั้งไว้ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารโรงเรียนไว้ ดังนี้

ปรีชา คัมภีรปกรณ (2533: 158) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารโรงเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้งานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีระบบ และมีระเบียบไม่ก้าวก่ายกัน สามารถเรียงลำดับความสำคัญและรีบด่วนของงานได้
2. เพื่อให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องหาทางใช้ทรัพยากรเป็นประโยชน์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
3. เพื่อเป็นการกระจายงานให้แก่บุคคลในหน่วยงาน การบริหารจัดการจะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้บริหารได้กระจายงานความรับผิดชอบให้บุคลากรต่าง ๆ ตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล
4. เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีทิศทางหรือเป้าหมายที่แน่ชัด ทั้งนี้เพราะการบริหารจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้แน่ชัด จุดประสงค์จะเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน

ปรียาภรณ์ วงศ์อนุตรโรจน์ (2536: 22) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบเพราะถ้าระบบการบริหารไม่ดีจะกระทบกระเทือนส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีจะต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิคและกระบวนการบริหารที่เหมาะสม มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

ตามที่นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารโรงเรียน จึงสรุปได้ว่าการบริหารโรงเรียนเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารที่ต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน บริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำเทคนิคและกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน

2. แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1 ความหมายของบทบาท

บทบาท นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) อธิบายว่า บทบาทหมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

ยัง และมาร์ค (Young & Mark, 1959: 129) ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหน้าที่ฐานะตำแหน่งเมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งใดสิ่งทีตามติดกับตำแหน่งนั้นก็คือ การที่เขาจะต้องมีการปะทะสังสรรค์กับตำแหน่งอื่น ๆ ทั้งที่สูงกว่าและต่ำกว่าภายในกลุ่ม สิ่งทีตามมากับตำแหน่งอันเป็นเครื่องกำหนดสำหรับการดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เรียกว่าบทบาทนั่นเอง

กู๊ด (Good 1973: 502) ได้อธิบายความหมายของบทบาท คือ ลักษณะทีแสดงออกของบุคคลภายในกลุ่มและรูปแบบของพฤติกรรมทีคาดหวังตามตำแหน่งหน้าที่ หรือการแสดงออกของแต่ละบุคคลตามความมุ่งหวังของสังคม

แคมป์เบลล์ (Campbell 1983: 81) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทหมายถึงกลุ่มพฤติกรรมทีมีความสัมพันธ์กับหน้าที่และตำแหน่ง

กระมล ทองธรรมชาติ (2525: 25) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทหมายถึง แบบแผนของความต้อการ เป้าหมาย ความเชื่อ ความรู้สึก ค่านิยม และการกระทำทีสมาชิกของสังคมต้อคาดหวังจะเป็นไปตามลักษณะตำแหน่งต่าง ๆ ทีมีอยู่

สุชา และสุรางค์ จันทรเอน (2530: 46) อธิบายความหมายของบทบาทว่า บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ คือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้น ๆ ก็จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ทีกำหนดไว้

สุพัตรา สุภาพ (2535:73) ให้ความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทคือ พฤติกรรมทีคาดหวังสำหรับผู้ทีอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาททีคาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมทีจะเกิดขึ้นได้

จักรรัช ธีระกุล (2542: 45) ได้ให้ความหมายของบทบาทสรุปได้ว่าเป็นแบบแผน นวัตกรรมอันเกี่ยวกับสภาพหรือตำแหน่งทางสังคม บทบาทเป็นความเคลื่อนไหวของสถานภาพ หรือหน้าที่ตามสถานการณ์นั่นเอง

จากความหมายและแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทที่กล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึงการปฏิบัติหรือการดำเนินงานตามตำแหน่ง หน้าที่ในสถานการณ์การต่าง ๆ ซึ่งการปฏิบัติหรือการดำเนินการนั้นย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ มีการกระทำระหว่างกัน และยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวของบุคลากรในสถานศึกษา

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาท

การแสดงบทบาทของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังที่ บรูมและ เซลซ์นิค (Broom and Selznick, 1973: 36) ได้กล่าวว่า บทบาทที่กระทำจริงจะเกิดขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความคาดหวังและการรับรู้ของแต่ละบุคคล ตลอดจนความกดดันและโอกาสในแต่ละสังคมใน ระยะเวลาหนึ่ง ๆ และยังรวมไปถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

นอกจากนี้แล้ว ทศนา บุญทอง (2524: 95) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทว่า การแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ได้ถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน การแสดงบทบาท จะเป็นไปได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญได้แก่

1. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนแสดงหรือต้องปฏิบัติ
2. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
3. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

อัลลพอร์ท (Allport, 1967: 181-184) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาท ของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่สังคมคาดหวัง คือบทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามความ คาดหวังที่กำหนดโดยกลุ่มสังคมและโดยสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่
2. การรับรู้บทบาท คือการที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเองว่าจะมีบทบาทหรือ พฤติกรรมอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองได้ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ กับความต้องการของบุคคลนั่นเอง ทั้งนี้การรับรู้ในบทบาทและความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น
3. การยอมรับบทบาทของบุคคล จะเกิดขึ้นเมื่อมีความสอดคล้องของบทบาทตาม ความคาดหวังของสังคม และบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับความเข้าใจในบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะบุคคลไม่ได้ยินดี ยอมรับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับแรงผลักดันทางสังคมได้รับตำแหน่งและมี

บทบาทที่ต้องปฏิบัติตาม เพราะถ้าหากบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการหรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งอยู่ก็จะเกิดการไม่ยอมรับบทบาทนั้น

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคลเป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ ซึ่งเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาทของตนเอง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้เหมาะสมเพียงใดนั้น มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ในบทบาทของตน การคาดหวังของสังคม บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาทนั้น รวมไปถึงการมีความรู้ความสามารถ ซึ่งอาจได้มาจากการรับรู้ข่าวสาร การฝึกอบรมต่าง ๆ ทำให้บุคคลเกิดการสั่งสมประสบการณ์ อันจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารการศึกษาภายในสถานศึกษา ที่ตนดำรงตำแหน่ง การแสดงบทบาทต้องก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีนักวิชาการวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

พัชราภรณ์ สงวนกล้าจิตต์ และคณะ (2544: 62-72) ได้วิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ดังนี้

1. บทบาทนักคิด
 - 1.1 เป็นผู้เริ่มคิด
 - 1.2 เป็นผู้แสวงหาข้อมูล
 - 1.3 เป็นผู้วางแผน
 - 1.4 เป็นผู้ตัดสินใจ
 - 1.5 เป็นผู้แก้ปัญหา
 - 1.6 เป็นผู้ประเมินผล
2. บทบาทนักปฏิบัติงาน
 - 2.1 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ
 - 2.2 เป็นแบบอย่างที่ดี
 - 2.3 เป็นผู้เพิ่มพลังงาน

2.4 เป็นผู้สนับสนุน

2.5 เป็นผู้ประสานงาน

2.6 เป็นผู้ประนีประนอม

2.7 เป็นผู้รับผิดชอบ

ถวิล อรัญเวศ (2544: 15-19) ได้กล่าวถึงบทบาทของนักบริหารมืออาชีพในยุคเขตพื้นที่การศึกษา ไว้ดังนี้

1. บทบาทผู้ตัดสินใจ นักบริหารมืออาชีพต้องมีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจ หรือวินิจฉัยสั่งการ เป็นคนสุขุมรอบคอบ มีเหตุผลในการตัดสินใจ
 2. บทบาทผู้ไวต่อข้อมูล นักการบริหารมืออาชีพจะต้องต่อข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอ
 3. บทบาทผู้เพิ่มพูนวิสัยทัศน์ นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถสื่อวิสัยทัศน์ได้เป็นอย่างดี
 4. บทบาทผู้ซื้อสัตย์และสร้างสรรค์ผลงาน นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงาน มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้
 5. บทบาทผู้ประสานสิทธิ นักบริหารมืออาชีพจะต้องประสานงานกับหน่วยงาน และบุคคลได้เป็นอย่างดีสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและขจัดปัดเป่าปัญหาต่าง ๆ ในหน่วยงานได้
 6. บทบาทเป็นผู้คิดสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่ นักบริหารมืออาชีพจะต้องยึดหลักการ หาวิธีทำงานใหม่ ๆ อยู่เสมอ
 7. บทบาทผู้จูงใจเพื่อนร่วมงาน นักบริหารมืออาชีพจะต้องสามารถโน้มน้าวเพื่อนร่วมงานให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงานและรับผิดชอบต่องานสูง
 8. บทบาทผู้นำหนทางต่อปัญหาอุปสรรค นักบริหารมืออาชีพจะต้องอดทนอดกลั้นต่ออุปสรรคพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาและสยบปัญหาอย่างสันติสุข
 9. บทบาทที่รู้จักยืดหยุ่นตามสถานการณ์ นักบริหารจะต้องยืดหยุ่นกลางในการดำเนินงาน
 10. บทบาทผู้บริหารงานแบบมีส่วนร่วม นักบริหารมืออาชีพจะต้องให้บุคลากรผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้น
- จากแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความกระตือรือร้น อดทน และมีความรับผิดชอบสูง โปร่งใส โดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยยึดหลักประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 5) ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือ เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

3.2 องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 1) ได้เสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน
4. การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียน
5. การส่งต่อ

องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 องค์ประกอบดังกล่าวมีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่ก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ

3.3 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 5) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

3.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 5) ได้นำเสนอประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี
3. นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้
4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพ
5. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจังและ

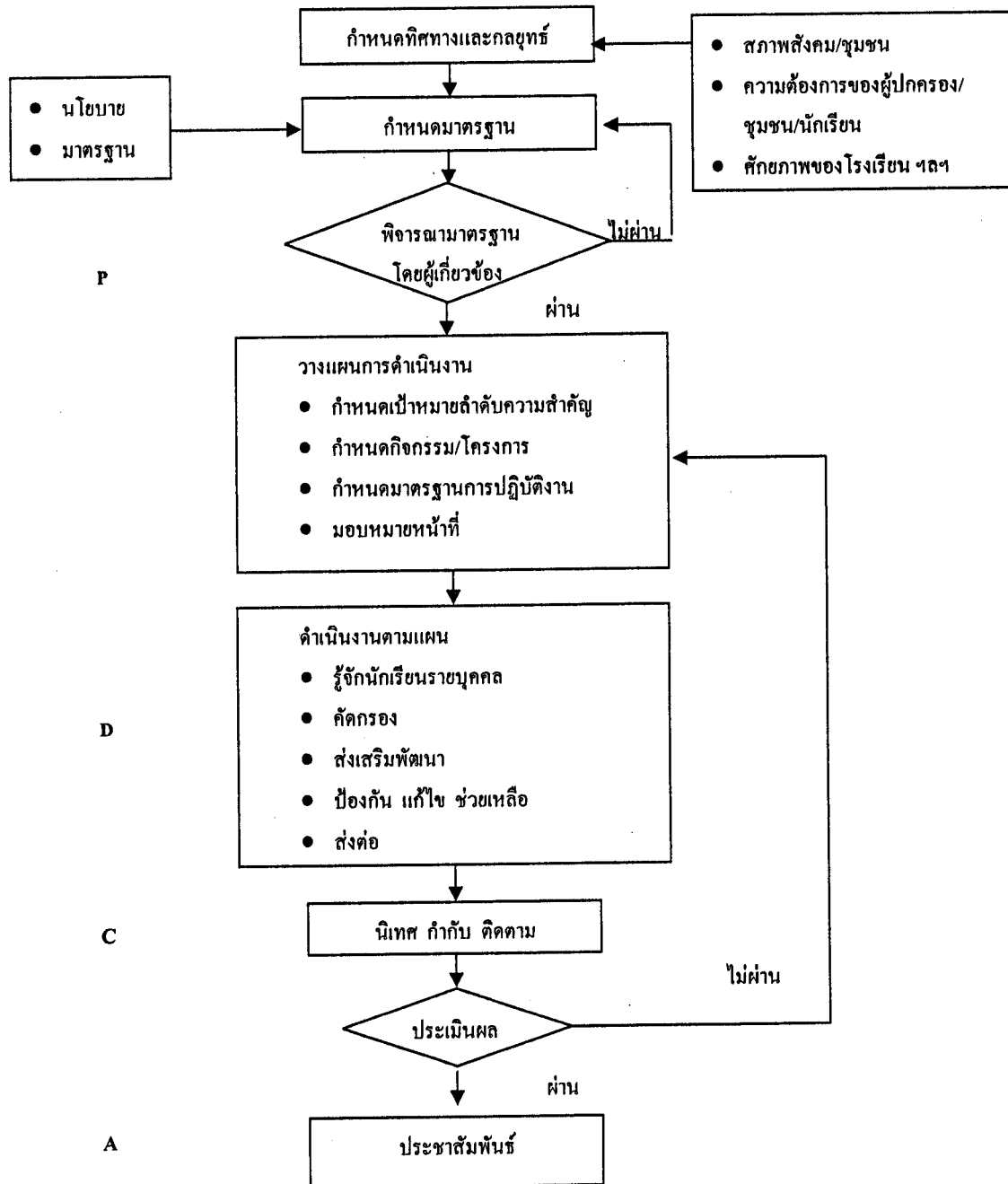
ความเอื้ออาทร

4. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.1 การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 12-14) ได้นำเสนอการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นระบบ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการให้ทุกฝ่ายร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัดคุณภาพ ทำความเข้าใจเป้าหมายและภาระงานทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง กำหนดภาระหน้าที่และการร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างบูรณาการให้เห็นความเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน กำหนดแผนปฏิบัติงานอย่างครบวงจร กำกับติดตาม ประเมินผลและสรุปรายงาน ปรากฏดังภาพที่ 2.1

การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาพที่ 2.1 การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546) การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชวนพิมพ์

จากการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ภาพที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่า ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักการบริหารเชิงระบบตามวงจรคุณภาพของเดมมิง (P-D-C-A) เป็นฐานความคิด เริ่มตั้งแต่การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ การวางแผนปฏิบัติการ (P-Plan) การดำเนินงานตามแผนที่กำหนด (D-Do) การตรวจสอบประเมินผล (C-Check) และการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ได้มาตรฐาน (A-Act) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางแผนและส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายดำเนินงานตามกระบวนการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2546: 12-15)

1. กำหนดทิศทางและกลยุทธ์ โดยบุคลากรทุกคนในโรงเรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง ศึกษานโยบายมาตรฐานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาศักยภาพของโรงเรียนและกำหนดแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน

2. กำหนดมาตรฐานและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เชื่อมโยงกับระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบการแนะแนว ระบบป้องกันสารเสพติด ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ระบบความปลอดภัยของสภาพสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนและระบบอื่น ๆ

3. พิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัดโดยผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการยอมรับวางมาตรการและแนวปฏิบัติ เช่น ทบทวนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การคัดกรองและช่วยเหลือผู้เสพหรือติดยาเสพติด แนวการวางระบบความปลอดภัยทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แนวทางคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชนและมาตรการช่วยเหลือนักเรียน

4. วางแผนดำเนินงาน (P-Plan) ประกอบด้วย

4.1 กำหนดผู้รับผิดชอบ โดยผู้บริหารสถานศึกษาออกคำสั่งโรงเรียนเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

4.2 วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐาน เช่น ปัญหาและความต้องการของนักเรียน ชุมชน สังคม และผู้เกี่ยวข้อง โดยผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีมประสานเป็นฝ่ายดำเนินการให้ครูทุกคนตอบแบบสอบถามความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และจัดทำเป็นแบบรายงานการสำรวจความพร้อมของโรงเรียน

4.3 กำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญ กำหนดกิจกรรม/โครงการ และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีระดมความคิดร่วมกัน และสรุปเป็นรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญ

4.4 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีระดมความคิดใช้แบบฟอร์มปฏิทินปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีมประสานเป็นผู้ดำเนินการ

5. ขึ้นดำเนินการตามแผน (D-Do) ประกอบด้วย

5.1 สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร โดยการจัดประชุมอบรมให้ความรู้และการระดมความคิด ใช้สื่อประกอบ เช่น คู่มือบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คู่มือครูที่ปรึกษาประจำชั้นตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีมประสานเป็นผู้ดำเนินการให้ครูทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ และจัดทำแบบรายงานผลการประชุมอบรม

5.2 การจัดทำสื่อและเครื่องมือต่าง ๆ โดยผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีมประสานเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับครูทุกคน จัดทำเกณฑ์การคัดกรอง มาตรการช่วยเหลือ คู่มือโฮมรูม และแบบบันทึกต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่เข้าใจและปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

5.3 จัดแบ่งจำนวนนักเรียนต่อครูที่ปรึกษาประจำชั้น โดยผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีมประสานกำหนดให้ครู 1 คน ต่อนักเรียน 20-25 คน และจัดทำเป็นคำสั่งโรงเรียนหมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบ

5.4 ครูที่ปรึกษาประจำชั้นดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษาโดยดำเนินงานตามกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใน 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง โดย บันทึกระเบียบสะสม ประเมินพฤติกรรมเด็ก ประเมินความฉลาดทางอารมณ์ การเยี่ยมบ้าน สังเกตสัมภาษณ์ และรายงานผลการคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญา โดยการให้คำปรึกษาเบื้องต้น จัดกิจกรรมร่วมกับครูที่เกี่ยวข้อง เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมซ่อมเสริม กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง และการส่งต่อนักเรียนไปขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายในและนอกสถานศึกษา

6. นิเทศ กำกับ ติดตาม งานที่มอบหมาย ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดให้มีการประสานสัมพันธ์ผู้เกี่ยวข้องทุกคณะและทุกฝ่าย เสริมสร้างขวัญกำลังใจ และการพัฒนานุเคราะห์ให้ความรู้ความสามารถพร้อมที่จะดำเนินงานตลอดเวลา

7. ขึ้นการตรวจสอบ ประเมินผล (C-Check) ประกอบด้วย

7.1 ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีมนำเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการประเมิน ทำการประเมินสรุปผลการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาประจำชั้น ครูผู้สอน ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง หรือหัวหน้าระดับและผู้เกี่ยวข้อง ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น เพื่อยกย่อง ชมเชย หรือ

มอบรางวัล เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ โดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจครูที่ปรึกษา นักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง หรือแบบประเมินมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

7.2 สรุปผลการคัดกรองนักเรียน โดยผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีม ประสานและหัวหน้าระดับ สังเคราะห์จากผลการคัดกรองนักเรียน รายงานผลการคัดกรองนักเรียน ของครูที่ปรึกษาประจำชั้น ตามเกณฑ์การคัดกรอง และจัดทำรายงานสรุปผลการคัดกรองนักเรียน ในโรงเรียน

7.3 สนับสนุนส่งเสริมและแก้ไขปัญหา โดยผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับ ทีมนำและทีมประสาน ดำเนินการใน 3 ข้อ ดังนี้

7.3.1 จัดอบรมให้ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาประจำชั้น ครูแนะแนว ครูผู้สอน ฝ่ายปกครองและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาเบื้องต้น โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะทั้งภายในและภายนอก

7.3.2 นิเทศให้กำลังใจในการดำเนินงานแก่ครูที่ปรึกษาประจำชั้นและ ผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำเป็นรายงานการนิเทศระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

7.3.3 อบรมให้ความรู้แก่นักเรียนในการสนับสนุนส่งเสริม และแก้ไข ปัญหาให้กับนักเรียน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจและเกิดการยอมรับ

7.3.4 ดำเนินโครงการ/กิจกรรมช่วยเหลือ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา โดย ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทีมนำร่วมกับครูที่ปรึกษาประจำชั้น จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัด กิจกรรมค่าย อบรมประจำสัปดาห์ ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มและรายบุคคล และการศึกษาเฉพาะกรณี โดยจัดทำปฏิทินการอบรมประจำสัปดาห์ ปฏิทินกิจกรรมและคู่มือการจัดกิจกรรม และรายงานผล การจัดกิจกรรม/โครงการ

8. ขึ้นรายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (A-Act) ซึ่ง ผู้บริหารสถานศึกษา มอบหมายให้ทีมประสานและทีมนำ ร่วมกันดำเนินการใน 4 ข้อ ดังนี้

8.1 วิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อทบทวน

8.2 กำหนดแนวทางสนับสนุนการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไข

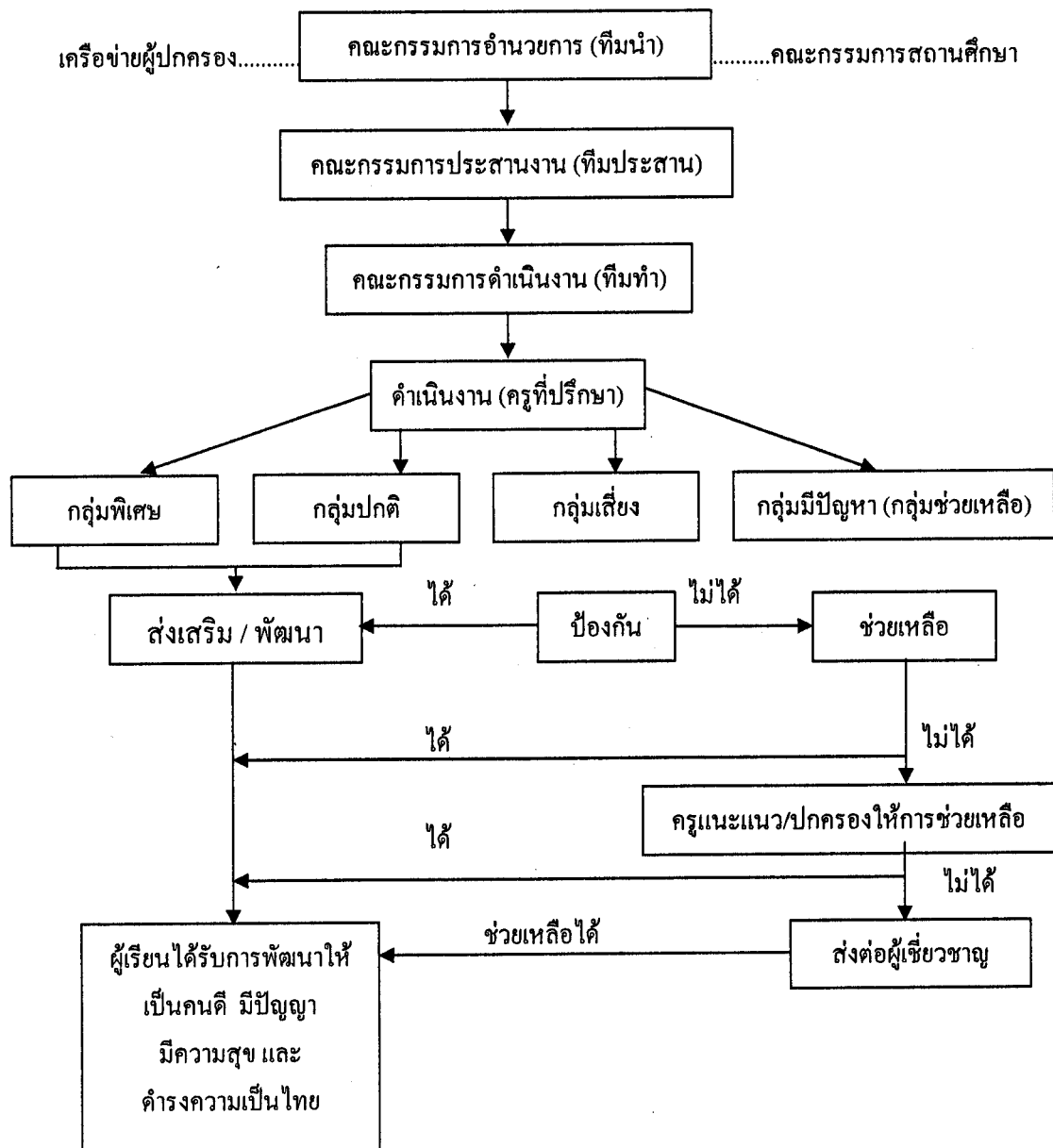
8.3 จัดทำข้อมูลสารสนเทศ

8.4 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

4.2 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 6-7) ได้กำหนดปัจจัยสำคัญ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในเชิงบูรณาการ ความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ดังภาพที่ 2.2

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาพที่ 2.2 แผนภูมิการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546) การบริหารจัดการระบบ การดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ชวนพิมพ์

จากภาพที่ 2.2 จะเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน คือ การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาที่จะสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย มีปัจจัยสำคัญเป็นข้อ ๆ ดังนี้

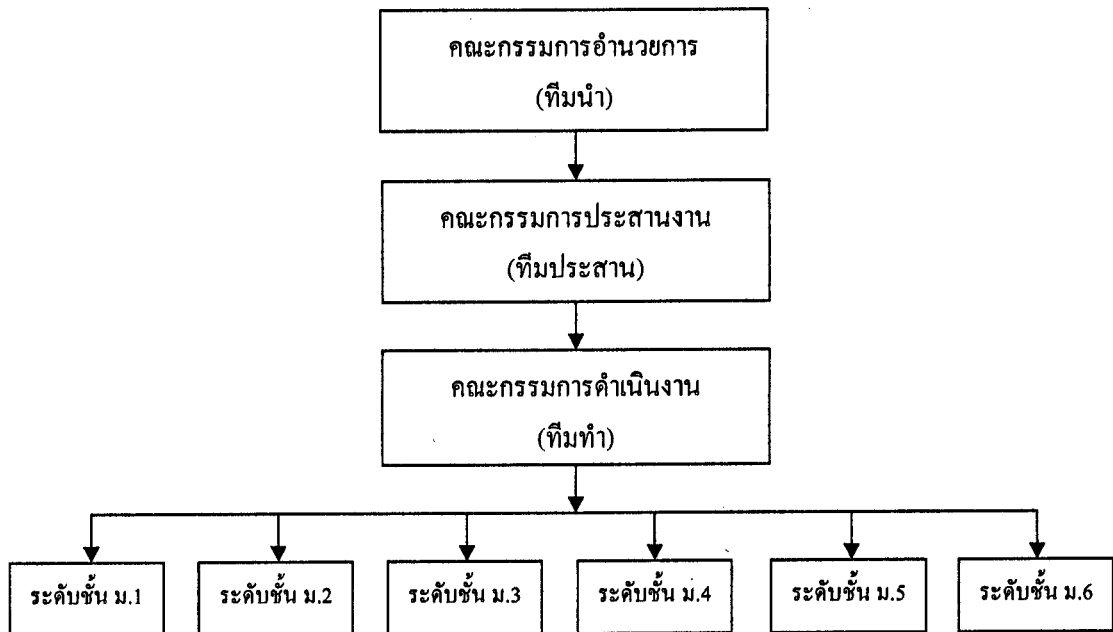
1. ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมและสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด
4. ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน
5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาครูประจำชั้น ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องจิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
6. ผู้ปกครองและเครือข่ายการร่วมพัฒนาในทุกส่วนของสังคม มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเยาวชนในเชิงบูรณาการอย่างเข้มแข็งจริงจัง

4.3 คณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3.1 โครงสร้างคณะกรรมการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 23-25) ได้กำหนดคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปรากฏดังภาพที่ 2.3

โครงสร้างคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาพที่ 2.3 แผนภาพแสดงโครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546) การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชวนพิมพ์

จากภาพที่ 2.3 โครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วยคณะกรรมการ 3 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหัวหน้าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งคณะกรรมการทั้ง 3 คณะจะประสานการดำเนินงานเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน จนถึงหัวหน้าระดับชั้นต่าง ๆ และครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3.2 องค์ประกอบของบุคลากรและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 24-25) ได้กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการอำนวยการ(ทีมนำ) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน(ทีมทำ) พร้อมทั้งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ รายละเอียดดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของบุคลากรและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

บุคลากร		บทบาทหน้าที่
1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ)		
1. ผู้อำนวยการโรงเรียน	ประธานกรรมการ	1. ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อน และพัฒนาระบบ
2. หัวหน้าฝ่าย/รองผู้อำนวยการ	กรรมการ	การดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา	กรรมการ	2. สร้างขวัญ กำลังใจ และพัฒนาบุคลากร
4. หัวหน้าระดับ	กรรมการ	3. เป็นผู้นำในการฝึกฝนงานบูรณาการภารกิจ
5. หัวหน้างานแผนงาน	กรรมการ	โดยรวมของสถานศึกษา
6. หัวหน้างานแนะแนว	กรรมการ	4. ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้
7. หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	กรรมการ	เครือข่าย
8. ผู้แทนผู้ปกครอง/ชุมชน	กรรมการ	5. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
9. หัวหน้าฝ่าย/รองผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง	กรรมการและเลขานุการ	
บุคลากร		บทบาทหน้าที่
2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)		
1. รองผู้อำนวยการโรงเรียน	ประธานกรรมการ	1. ปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรหลักในการดำเนินงาน
(ฝ่ายปกครอง/กิจการนักเรียน)		ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. หัวหน้าระดับชั้นทุกระดับ	กรรมการ	2. ประสานงานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ
3. หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	กรรมการ	(ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน(ทีมทำ)และ
4. หัวหน้าอนามัย	กรรมการ	หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
5. ครูพยาบาล	กรรมการ	3. จัดเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานและ
6. ครูแผนงาน ครูสารสนเทศ	กรรมการ	รับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงและการฝึกอบรมความรู้
7. ผู้แทนคณะกรรมการเรียน	กรรมการ	แก่บุคลากร
8. หัวหน้างานแนะแนว	กรรมการ	4. จัดการประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการในการ
	และเลขานุการ	ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
		5. รายงานสรุปผลการดำเนินงาน
		6. อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

บุคลากร		บทบาทหน้าที่
3. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)		
1. หัวหน้าระดับ	ประธานกรรมการ	1. ประสานงานผู้เกี่ยวข้องและประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับคณะกรรมการดำเนินงานระดับชั้นของตน
2. รองหัวหน้าระดับ	กรรมการ	2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น
3. ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา	กรรมการ	3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียน เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือ
4. ครูผู้สอน	กรรมการ	นักเรียนและนำเสนอทีมประสาน
5. ครูแนะแนว	กรรมการ	4. ประชุมร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
6. ผู้แทนนักเรียน	กรรมการ	5. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในงานประจำของตน
7. บุคลากรที่โรงเรียนพิจารณาตามความเหมาะสม	กรรมการและเลขานุการ	6. อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546) การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชวนพิมพ์

จากตารางที่ 2.1 สรุปได้ว่า การดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ประกอบด้วยคณะกรรมการ 3 คณะ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานเกี่ยวเนื่องกันทุกองค์ประกอบ และต่อเนื่องกันทั้งระบบ มีวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายแตกต่างกันไปแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทในการดูแล กำกับ ติดตาม ให้คณะกรรมการดังกล่าวประสานสัมพันธ์และปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ดังกล่าว

4.4 การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้นำเสนอกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ใกล้เคียงกัน คือ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องการส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการทั้ง 3 คณะ และโดยเฉพาะครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ซึ่งจะเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานทั้ง 5 ด้าน เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด ผลการดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จ

ได้มากนักน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา เป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ให้สามารถปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน 5 ด้าน ดังนี้

4.4.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1) ความสำคัญ นักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน จึงถูกหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ จะช่วยให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อถูกทาง เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดาโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2547: 37-42) โดยพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ดังนี้

2) ข้อมูลพื้นฐานนักเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลนักเรียน ดังนี้

- (1) ด้านความสามารถ แยกเป็น ด้านการเรียนรู้และด้านความสามารถอื่นๆ
- (2) ด้านสุขภาพ แยกเป็น ด้านร่างกาย และ ด้านจิตใจ
- (3) พฤติกรรม
- (4) ด้านครอบครัว แยกเป็น ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการคุ้มครองนักเรียน
- (5) ด้านสังคม แยกเป็นด้านสารเสพติด และด้านความปลอดภัย

3) วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรรู้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญคือ

(1) ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษา พิจารณาทำความเข้าใจนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอ หรือมีข้อสังเกตบางประการหรือควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่นๆ หรือเพื่อนๆ ของนักเรียน รวมทั้งการใช้เครื่องมือแบบทดสอบต่างๆ หากครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาดำเนินการได้ ระเบียบสะสมควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน จึงต้องเป็นความลับและเก็บไว้อย่างดี และปลอดภัย ควรเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา และส่ง

ต่อระเบียบไปยังครูที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จนจบมัธยมในแต่ละตอนหรือจนจบ 6 ปีการศึกษา

(2) **แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก** ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับสภาพจิตใจ ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้นโดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมินและหาเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย แบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุด ๆ ละ 25 ข้อ เท่ากัน คือ ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก ชุดที่พ่อ แม่ เป็นผู้ประเมินเด็ก และชุดที่เด็กประเมินตนเอง อาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา โดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุดพร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

(3) **วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ** ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่เพียงพอหรือกรณีจำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติม ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่นๆเพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่นๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพของนักเรียน ซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย ดังมีรายละเอียด คือ

ก. **การสังเกต** เป็นกลวิธีใช้ศึกษาเด็กเพื่อจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจในตัวนักเรียนได้มากที่สุด เพื่อที่ครูได้ให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม แต่การสังเกตจะใช้ได้ผลดีก็ต่อเมื่อผู้สังเกตได้รับการฝึกฝนการสังเกตมาเป็นอย่างดี และได้มีการสังเกตอย่างเป็นระบบ คือ จะต้องสังเกตทั้งพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกแต่ละสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กในขณะนั้น สังเกตเด็กในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน และมีการสังเกตเด็กเป็นระยะเวลานานพอสมควร ผู้สังเกตที่ขาดคุณภาพอาจจะทำให้การสังเกตเชื่อถือไม่ได้ และเกิดความผิดพลาด ในการจดบันทึกรายงานผลการสังเกต แม้ว่าการสังเกตจะมีขอบเขตจำกัดบางประการ แต่ถ้าผู้สังเกตได้กระทำอย่างมีหลักเกณฑ์และรอบครอบแล้ว ผลของการสังเกตย่อมจะสามารถเชื่อถือได้ (พนม ลิ้มอารีย์ 2531: 51 อ้างถึงในอำนาจผล สรรพหม 2546: 24)

การสังเกตเป็นเทคนิควิธีหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลและในบางครั้งอาจเป็นการช่วยเสริมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และยังช่วยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่าตรงตามความเป็นจริงเพียงใด และยังทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เที่ยงตรงขึ้นได้อีกด้วย การสังเกตเป็นการช่วยครูที่ปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนได้เข้าใจผู้เรียนดีขึ้น เช่น

ในขณะที่ครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ ครูมักสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อจะได้รับทราบว่าคุณสมบัติผู้เรียนมีความสนใจฟังหรือไม่สนใจครูผู้สอน แล้วนำข้อมูลไปประกอบการศึกษาวิจัยเพื่อการช่วยเหลือผู้เรียนต่อไป (รวีวรรณ ชินะตะกุล 2539 : 74)

ข. การสัมภาษณ์ เป็นกลวิธีอีกชนิดหนึ่งที่ครูที่ปรึกษาใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก การสัมภาษณ์มี 2 ชนิด คือ การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริงและการสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษา การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริงเป็นการสัมภาษณ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อหารายละเอียดเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้อีกโดยวิธีอื่น เพื่อประโยชน์ในการเข้าใจตัวเด็กอย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น ส่วนการสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษาเป็นการสัมภาษณ์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แก้ปัญหาของตนที่กำลังประสบอยู่ได้ เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์อาจสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง เพื่อนของเด็ก ครูผู้สอนเด็ก

ค. การเยี่ยมบ้าน ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล เป็นวิธีการที่ช่วยให้ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาและครูแนะแนวทราบสภาพความเป็นอยู่ทางบ้านของนักเรียน เป็นการเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะการรู้จักนักเรียนเฉพาะที่โรงเรียนไม่ช่วยให้ครูที่ปรึกษาเข้าใจนักเรียนอย่างถูกต้องเสมอไป เพราะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน ที่แสดงออกที่โรงเรียนนั้น แท้ที่จริงอาจจะมีสาเหตุมาจากสภาพความเป็นไปทางบ้านก็ได้ จึงมีความจำเป็นที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาจะต้องออกไปทำการเยี่ยมบ้านนักเรียนด้วย เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดในการศึกษาเด็ก

ง. การตรวจสอบสภาพและระเบียบสุขภาพ จัดว่าเป็นวิธีและเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเป็นรายบุคคล ช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียน ทำให้สามารถวินิจฉัยสาเหตุของปัญหาของนักเรียนได้ง่ายขึ้น เนื่องจากปัญหาต่างๆ ของนักเรียนนั้น บางครั้งอาจจะมีสาเหตุมาจากการมีสุขภาพไม่ดีก็ได้ ดังนั้นการตรวจสอบสภาพและระเบียบสุขภาพจึงเป็นกลวิธีและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล

4.4.2 การคัดกรองนักเรียน

1) ความสำคัญ การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2546: 2) คือ

(1) กลุ่มพิเศษ หมายถึง นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะแสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์

เมื่อเทียบกับผู้ที่มีอายุในระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความสำคัญส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถพิเศษนั้นอย่างเต็มศักยภาพ

(2) *กลุ่มปกติ* หมายถึง นักเรียนทั่วไป ไม่มีปัญหารุนแรงใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของตนเองหรือสังคมส่วนรวมในด้านลบ แต่อาจมีความยุ่งยากเกิดขึ้นได้เมื่อต้องเผชิญปัญหาหรือภาวะวิกฤตในชีวิตประจำวัน

(3) *กลุ่มเสี่ยง* หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น เก็บตัวแสดงออกเกินขอบเขต ปรับตัวทางเพศไม่เหมาะสม ทดลองดื่ม เสพ สูบ ผลการเรียนเปลี่ยนแปลงไปทางลบ

(4) *กลุ่มมีปัญหา* หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาชัดเจน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของตนเองหรือต่อสังคมส่วนรวมในด้านลบ

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาก็ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ปัญหา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆ ผลการคัดกรองนักเรียน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ เพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อน ดังนั้น ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ และควรมีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อการช่วยเหลือนักเรียน และต้องระมัดระวังการสื่อสารที่อาจทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่า บุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติแตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียด้านนักเรียนในภายหลัง แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนเป็นหลัก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีการประชุมครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน และให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนเป็นแนวเดียวกันและเป็นที่ยอมรับของครูทุกคนในโรงเรียน

4.4.3 การส่งเสริมนักเรียน

1) *ความสำคัญ* การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหาให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา หรือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริม

นักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2547: 45-48)

(1) **กิจกรรมโฮมรูม** หมายถึงห้องที่กำหนดให้ครูคนใดคนหนึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อนักเรียนชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อลงเวลาเรียนของนักเรียนทั้งในเวลาเช้าและบ่าย และประกาศแจ้งข่าวสารต่างๆ ที่นักเรียนควรทราบ ทั้งอบรมตักเตือน สั่งสอน ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนและเรื่องอื่นๆ ที่จำเป็น เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมโฮมรูม อาจจัดในช่วงเช้าก่อนเข้าเรียนโดยใช้เวลาวนละประมาณ 15 – 20 นาที หรือสัปดาห์ละครั้ง ทุละประมาณ 40 – 50 นาที แล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน สถานที่ที่ใช้กิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียน หรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นดังสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน มีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่างๆ เช่นการรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัว และการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมด้วยกัน

(2) **การจัดประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน** เป็นการพบปะกันระหว่างครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ร่วมมือกันดูแลนักเรียนระหว่างบ้านโรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน จะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น และยังเป็นร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน ควรจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และระเบียบสนธิสัญญา มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ก. **การเตรียมการ** ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

ข. **การสื่อสาร** ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบ หรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม ใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียนแสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุง หรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

ค. **การจัดกิจกรรมในการประชุม** เพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุมนั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่างๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครอง

ด้วยกันก่อนจึงจะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ง. การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุม ในการประชุมแต่ละครั้ง ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ ดังนี้

(ก) หลักฐานในการจัดประชุมแต่ละครั้ง

(ข) ข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(ค) ข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

4.4.4 การป้องกันและการแก้ไขปัญหา

1) ความสำคัญ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรให้ความสนใจใฝ่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องดูแลให้ความใส่ใจอย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนควรมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมี 2 ประการ ดังนี้

(1) การให้การปรึกษาเบื้องต้น เป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหานักเรียนให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึกลและการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพ คือครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐานด้านจิตวิทยาวัยรุ่น ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษา โดยมีกระบวนการในการปรึกษา ที่จะต้องสร้างสัมพันธภาพ พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา และยุติการปรึกษา การเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดี มีคุณภาพนั้น ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรจะต้องปฏิบัติ ดังนี้

ก. รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหารือ วิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก หรือโรงเรียนจัดอบรมให้

ข. หมั่นฝึกฝนทักษะการปรึกษาและพัฒนาตน อย่างสม่ำเสมอ

ค. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการ หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(2) การจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครอง ซึ่งครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาสามารถพิจารณากิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนได้ 5 แนวทาง

ก. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียนไม่ใช่ว่าในคาบเรียน อาจจัดทำเป็นชมรม เป็นโครงการหรือเป็นงานของโรงเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาร่วมกันพิจารณาเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนอย่างหลากหลาย ไม่มีการให้คะแนนใด ๆ ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา ซึ่งนักเรียนอาจเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะสมาชิกหรือผู้ร่วมจัดกิจกรรมหรือเป็นผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมเองโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ควรจัดหาแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่จะใช้ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรกว้างขวางขึ้นและหากมีเทคโนโลยีทันสมัย ก็จะจูงใจให้นักเรียนมาร่วมกิจกรรมมากขึ้นด้วย

ข. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง เสริมการพัฒนานิสัยและนิสัยให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ (กิตติมา ปรีดีลล 2532 : 189) เช่น กิจกรรมชุมนุม เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถพิเศษ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียนให้มีวินัยและรู้จักควบคุมตัวเอง

ค. กิจกรรมในห้องเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในห้องเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม มีบทบาทในกลุ่มและได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมร่วมกับเพื่อนมากกว่าเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child center) หรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory leaning) จึงเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรมในห้องเรียน แต่ทั้งนี้การจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียนก็สามารถดำเนินการในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี โดยขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหานักเรียน (กรมสุขภาพจิต 2544 :179)

ง. กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาต้องพิจารณาจับคู่ให้นักเรียนให้เหมาะสมกันทั้งด้านความสามารถ บุคลิกภาพ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือกันได้จริง และไม่มีปัญหาในการจับคู่ หรือถูกข่มขู่ ถูกแกล้งจากเพื่อนที่ตนดูแล นักเรียนทั้งคู่ต้องสมัครใจที่จะจับคู่กัน และยินดีให้หรือรับการดูแลช่วยเหลือจากเพื่อนอีกคนหนึ่ง ครูที่ปรึกษาต้องสังเกต

พฤติกรรมของทั้งคู่อยู่เสมอว่าช่วยเหลือกันได้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร รวมทั้งควรมีการสอบถามหรือให้คำแนะนำในการจับคู่เพื่อการช่วยเหลือกันอย่างสม่ำเสมอ (กรมสุขภาพจิต 2544 :179-180) เช่น การให้นักเรียนเก่งจับคู่กับนักเรียนที่เรียนอ่อนเพื่อการติว หรือสอนเสริมให้แก่เพื่อนที่เรียนอ่อนกว่า หรืออาจเป็นด้านเล่นกีฬา ร้องเพลง ศิลปะการพูด

จ. กิจกรรมซ่อมเสริม เป็นการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียนซึ่งครูในระดับชั้นเดียวกันจำเป็นต้องร่วมมือ ร่วมใจกันวางแผนการสอนซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียนที่เรียนอ่อน หรือเรียนรู้ช้าไม่ทันเพื่อน ครูที่ปรึกษาควรมีการประสานงานขอความร่วมมือจากครูประจำวิชาก่อนส่งนักเรียนไปติดต่อเพื่อขอเรียนซ่อมเสริม (กรมสุขภาพจิต 2544 :180)

ข. กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง เป็นการช่วยเหลือนักเรียนโดยอาศัยร่วมมือจากผู้ปกครอง ซึ่งครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรมีทักษะการสื่อสารและควรบอกถึงความรู้สึกห่วงใยของครูที่มีต่อนักเรียน จากพฤติกรรมที่สังเกตเห็นแทนการแจ้งว่า นักเรียนมีปัญหาในเรื่องใด เพื่อมิให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกต่อต้าน ไม่พอใจทั้งกับครูที่ปรึกษา หรือแม้แต่นักเรียนเอง ครูที่ปรึกษาสื่อสารกับผู้ปกครองด้วยวิธีการแจ้งข้อมูลทางไปรษณีย์ การโทรศัพท์ติดต่อ และการเชิญผู้ปกครองมาพบที่โรงเรียนเป็นการส่วนตัว (กรมสุขภาพจิต 2544:180)

ข้อควรตระหนักในการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน

1. การรักษาความลับ ข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข

ไม่ควรนำไปเปิดเผย หลักฐานหรือบันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสม และสะดวกในการเรียกใช้ และการรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วน

และหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้นๆ เพราะปัญหามิได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น การช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษา จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการ หรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาของนักเรียนแต่ละคน

4.4.5 การส่งต่อนักเรียน

1) ความสำคัญ การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น อาจมีบางกรณีที่ปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหานักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หาก

ปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข การส่งต่อแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

(1) การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาไปยังครูที่สามารถให้การแก้ไขช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนรุนแรง ซึ่งการรับต่อต้องมีการแก้ไขช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ที่ให้การช่วยเหลือก็ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางตามสมควร เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูอนามัย ครูประจำวิชาหรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น แต่หากยังมีความยากในการแก้ไขก็ต้องส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกต่อไป

(2) การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก สถาบันบำบัดนักจิตวิทยา หรือจิตแพทย์ เป็นต้น

2) แนวทางการส่งต่อนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา การส่งต่อนักเรียนเพื่อการช่วยเหลือต่อนั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ได้ดังนี้ หากนักเรียนมีความประพฤติคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ หากเป็นปัญหาเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความซับซ้อน ของสภาพจิตที่จำเป็นให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป (กรมสุขภาพจิต 2544: 38-39)

3) แนวดำเนินการส่งต่อนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรประสานงานกับครูที่ช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เพื่อให้ครูเหล่านั้นได้ทราบล่วงหน้าก่อน ควรสรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือที่ผ่านมาให้ผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือรับทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความช่วยเหลือที่ชัดเจน ครูที่ปรึกษาควรอธิบายให้นักเรียนและผู้ปกครองเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อ โดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการส่งต่อ และยินดีไปพบกับครูที่ช่วยเหลือตามที่ครูที่ปรึกษาพิจารณา และครูที่ปรึกษาควรนัดวันเวลา สถานที่ที่เหมาะสมและติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

5. การประกันคุณภาพตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.1 ความสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 46) กล่าวว่า การประกันคุณภาพตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

1. มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน
2. มีโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน
3. ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
5. นักเรียนอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข ได้รับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิ

ประสบความสำเร็จตามศักยภาพ

5.2 มาตรฐานคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำเอกสารดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้วิกฤตสังคม เพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการระบบการดูแลนักเรียน และได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพ เพื่อเป็นการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้เป็นเกณฑ์การประเมินสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้สถานศึกษามีความมุ่งพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วย ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการและด้านปัจจัย รวม 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านผลผลิต

มาตรฐานที่ 1.1 มีสุขภาพและสุขภาพจิตที่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับ

สังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 1.2 สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและมีเจตคติที่ดีต่อการ

เรียนรู้และการทำงาน

มาตรฐานที่ 1.3 มีความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

กับตนเอง

มาตรฐานที่ 1.4 สามารถเรียนรู้และดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยจาก

สภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายทั้งภายในและภายนอก

โรงเรียนและมีจิตสำนึกในการดูแลผู้อื่น

ด้านที่ 2 กระบวนการ

มาตรฐานที่ 2.1 มีการบริหารและการจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 2.2 มีการพัฒนาครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจมีเจตคติที่ดีและมีทักษะในการเป็นครูที่ปรึกษาเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 2.3 ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง มีการประสานสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 2.4 มีกระบวนการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 3 ด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 3.1 มีความสามารถในการบริหารและการจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานที่ 3.2 ครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจมีทัศนคติที่ดีในบทบาทหน้าที่การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานที่ 3.3 ครูที่ปรึกษามีคุณธรรม จริยธรรมและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 3.4 ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนโดยรอบ

มาตรฐานที่ 3.5 มีสถานที่ สภาพแวดล้อม อุปกรณ์เสริมการเรียน การจัดกิจกรรมทางการเรียน การจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่มีคุณภาพและพอเพียง โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน รวมทั้งมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ

5.3 เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพรวม 27

มาตรฐาน มีมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2546: 117-124)

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคมและปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย

- มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนรู้จักตนเอง ฟังตนเอง มีบุคลิกภาพที่ดี
- มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนรู้จักตนเอง ฟังตนเอง มีบุคลิกภาพที่ดี
- มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา
- มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและ กีฬา
- มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา
- มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับ ชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
- มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- มาตรฐานที่ 21 ครูมีวิญญานเป็นครู มีคุณธรรม และจริยธรรม
- มาตรฐานที่ 23 ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์และ สร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน
- มาตรฐานที่ 27 ชุมชนและผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัด และร่วมพัฒนาการศึกษา

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องควบคุมดูแลบุคลากรในสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานทุกมาตรฐานให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการและปัจจัย

6. การส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6.1 ความหมายของการส่งเสริม

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 1112) กล่าวว่า การส่งเสริม หมายถึง การเกื้อหนุนช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น เช่น ส่งเสริมการลงทุน ส่งเสริมการศึกษา

การส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติหรือการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

6.2 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546: 29-31) ได้เสนอบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังนี้

6.2.1. บทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนและผดุงระบบ

- 1) กำหนดนโยบาย และผลักดันให้บุคลากรในโรงเรียนตระหนักเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) เป็นผู้นำในการพัฒนาระบบงาน ใช้กระบวนการทางจิตวิทยาและการแนะแนวในการบริหารจัดการ
- 4) ให้คำปรึกษากับคณะกรรมการ ฝ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายนั้น ๆ
- 5) สนับสนุนงบประมาณ ในการจัดหาสื่อ เครื่องมือ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 6) สนับสนุนและให้คำปรึกษา ในการพัฒนามูลสารและการดำเนินงาน
- 7) กำหนดให้มีแผนงาน โครงการปฏิทินปฏิบัติงาน และสรุปผลงาน
- 8) กระตุ้น เร่งรัด ให้ผู้รับผิดชอบแผนงาน งานโครงการดำเนินงานตามนโยบาย
- 9) ประสานงานกับบุคลากรนอก และองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน

6.2.2 บทบาทในการสร้างขวัญกำลังใจและพัฒนามูลสาร ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การแสดงความสนใจ การยกย่องชมเชย การประกาศเกียรติคุณ การให้วุฒิบัตรหรือโล่ การพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษด้วยความยุติธรรม การส่งเสริมยกย่องให้เป็นวิทยากร การสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมการศึกษาดูงาน อบรมสัมมนา ตลอดจนให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างแพร่หลาย เพื่อนำมาซึ่งความชื่นชมด้วยกัน

6.2.3 บทบาทในการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องมีการประสานสัมพันธ์ และสร้างความเข้มแข็งให้เครือข่ายร่วมพัฒนางาน โดยประสานและส่งเสริมความเข้าใจอันดี และ

การมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ภายในองค์กรและภายนอกองค์กร

6.2.4 บทบาทในการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล มีดังนี้

- 1) สร้างความตระหนัก ในความสำคัญของการกำกับ ติดตามและประเมินผล
- 2) ให้มีการประชุมปรึกษาหารือ คณะกรรมการต่าง ๆ โดยกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน
- 3) กำหนดวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผล
- 4) กำกับ ติดตามการดำเนินงาน ของครูที่ปรึกษาและผู้รับผิดชอบในทุกภาระงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
- 5) กำหนดให้มีการสรุปผล การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตั้งแต่ระดับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา ระดับชั้น ระดับโรงเรียนอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ
- 6) จัดให้มีการประเมินผล การดำเนินงานและนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังไม่พบงานวิจัยใดที่เกี่ยวข้องโดยตรง งานวิจัยที่น่าเสนอต่อไปนี้เป็นงานวิจัยที่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและที่เกี่ยวข้องกับครูที่ปรึกษาประจำชั้นในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยเห็นว่าบางส่วนน่าจะนำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ดังนี้

7.1 งานวิจัยภายในประเทศ

วิชิต รุ่งศรีทอง (2546: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารและการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ประชากรที่ศึกษาคือผู้บริหารงานและผู้ปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารงาน 117 คน และผู้ปฏิบัติงาน 237 คน รวม 354 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารงานและผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อสภาพและปัญหาการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อสภาพและปัญหาการดำเนินงาน จำแนกตามสถานภาพของบุคลากรและขนาดโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นันทพงศ์ พฤษชาศิริรัตน์ (2546: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ศึกษา คือ ครูที่ปรึกษาและนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปรึกษา 370 คน นักเรียน 384 คน รวม 754 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ นักเรียนให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง มีความผิดพลาดในการคัดกรองนักเรียน นักเรียนมีปัญหาแล้วไม่มาปรึกษาครูและพฤติกรรมไม่เปลี่ยนแปลง

3. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหามีได้แก่ สอบถามนักเรียน เพื่อนและผู้ปกครอง นักเรียนเพิ่มเติม ตรวจสอบข้อมูลนักเรียนให้ละเอียดถี่ถ้วน จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สร้างความเชื่อมั่นให้นักเรียนว่าครูสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ และมีการติดตามประเมินผลการช่วยเหลือนักเรียนเป็นระยะ อย่างสม่ำเสมอ

พรทิพย์ จุลวงศ์ (2546: 96-98) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่ ประชากรที่ศึกษา คือ คณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 242 คน ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ มีการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกโรงเรียน ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการดำเนินงานมากในเรื่องการบันทึกหลักฐานในรายการอาชีพและรายได้ของบิดามารดา ผู้ปกครอง และพบปัญหาด้านข้อมูล

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน มีการดำเนินงานมากในเรื่องการบันทึกหลักฐานด้านความสามารถในการเรียนและพบปัญหาด้านข้อมูล

3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีการดำเนินงานมากในเรื่องการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และพบปัญหาในการดำเนินงาน

4. ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา มีการดำเนินงานมากในเรื่องการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในการฝึกทักษะการแก้ปัญหานักเรียนด้านการเรียน และพบปัญหาด้านบุคลากรภายในโรงเรียน

5. ด้านการส่งต่อ มีการดำเนินงานมากในเรื่องการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินงานส่งต่อภายใน และพบปัญหาด้านการดำเนินงาน

โซว์นันต์ มาร์ตวงส์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี ประชากรที่ศึกษาคือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายปกครอง หัวหน้าระดับชั้น ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษาระดับชั้น ม.1 – ม.6 กลุ่มตัวอย่าง 330 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในขั้นเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และรายการที่มีอันดับสูงสุดคือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ขั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และรายการที่มีอันดับสูงสุดคือมีการจัดกิจกรรมโฮมรูมอย่างสม่ำเสมอ

3. ขั้นกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และรายการที่มีอันดับสูงสุดคือ มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ

4. ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือขั้นเตรียมการและวางแผนการดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุดคือ การวิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียน

5. การดำเนินงานขั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และรายงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุดคือการนิเทศและติดตามผล

เรืองยศ อุดรศาสตร์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ศึกษาคือครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 343 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการ

ส่งเสริมนักเรียน 2) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. ปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับน้อย เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 2) ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5) ด้านการคัดกรองนักเรียน

3. ความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาโดยภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 3) ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) ด้านการส่งต่อ

อำนวยผล สระพรหม (2546: 115-128) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนนำร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ศึกษาคือครูที่ปรึกษาในโรงเรียนนำร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 248 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษามีการจัดกิจกรรมทั้งห้องเรียน อบรมให้ข้อคิดการดำเนินชีวิต เชิญผู้ปกครองมาพบที่โรงเรียน ศึกษาข้อมูลนักเรียนจากระเบียนสะสม มีการประชุมผู้ปกครองภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีการสัมภาษณ์นักเรียน สรุปผลการคัดกรองนักเรียนเป็นรายบุคคล ส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาเฉพาะด้าน โรงเรียนกำหนดเกณฑ์เพื่อการคัดกรองนักเรียนมีการประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนส่งต่อให้ทราบล่วงหน้า

2. ปัญหาการปฏิบัติงานที่พบคือ ครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียนเป็นจำนวนมาก ไม่มีเวลาในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน ศึกษาข้อมูลนักเรียน บันทึกผลการคัดกรองนักเรียน จัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหา และติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียน ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนในการให้ข้อมูลและการจัดกิจกรรมโฮมรูม ครูที่ปรึกษาขาดความรู้และทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อส่งต่อ

รังสิต วิเชียรวัฒนา (2547 : 77-81) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 1 ประชากรที่ศึกษา คือ คณะกรรมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 270 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียนและด้านการส่งเสริมนักเรียนมีการดำเนินงานอยู่

ในระดับมาก ส่วนด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกด้านและทุกรายการ การดำเนินงานมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

ทะเล เจริญผล (2547: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการและปัญหาระบบการดูแลช่วยเหลือของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนของรัฐ จังหวัดนนทบุรี ประชากรที่ศึกษา คือ ครูที่ปรึกษาในโรงเรียนของรัฐ กลุ่มตัวอย่าง 320 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. วิธีการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน จัดทำระเบียบแบบแผน ใช้เกณฑ์ของกรมสามัญศึกษาเพื่อคัดกรองนักเรียน จัดให้มีการประชุมผู้ปกครอง ภาคเรียนละ 1 ครั้ง และมีการส่งต่อนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ

2. ปัญหาการปฏิบัติงานที่พบ คือ ครูที่ปรึกษาไม่สะดวกในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ครูที่ปรึกษาดูแลรับผิดชอบนักเรียนมากเกินไป ผู้ปกครองและนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการส่งต่อและขาดความต่อเนื่องในการติดตามผล

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ไอเรซ (Ayres, 1993) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตและความเป็นอิสระของทีมงานและความมีประสิทธิภาพของกระบวนการทำงานเป็นทีม ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรเกี่ยวกับกระบวนการของการสร้างทีมงานและประสิทธิภาพของกระบวนการมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการประเมินคุณค่า คือ ด้านการแก้ปัญหาของทีมงาน ความสามารถที่จะใช้และรับรู้ข้อมูลป้อนกลับและความสามารถของทีมงานในการทำงานเป็นทีมในปัจจุบัน

โรบินสัน (Robinson, 1994) ได้ศึกษาเรื่อง ผู้บริหารในทีมงานซึ่งศึกษาโดยการประเมินการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทีมงาน โดยการนำเอาวิธีการทางมนุษยวิทยาและบทบาทหน้าที่ที่ไม่ดีของระบบราชการมาวิเคราะห์ด้วย ผลการศึกษาพบว่า

1. เงื่อนไขดี ๆ ต่อการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นเมื่อระบบการทำงานอยู่ในแนวเส้นตรงเดียวกับโครงสร้างขององค์กร

2. สมาชิกผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนที่แสดงออกถึงการทำงานกลุ่มที่ดี มีทักษะและสามารถให้คำปรึกษา เป็นผู้ที่ทำตัวเป็นแกนกลางของการพัฒนาทีมงานได้ดีเยี่ยม

3. วัฒนธรรมของชาติเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อส่วนรวมและไม่เป็นสิ่งผิดในการให้ความร่วมมือ

4. การเข้าร่วมของสมาชิกผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนมีความหมายถึง ความคิดของคำว่า “ทีม”

ฮอลล์ (Hall, 1999) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้เวลาในการวางแผนร่วมกันเป็นทีมใน โรงเรียนติลาแวร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนปฏิรูปขนาดกลาง โดยจัดทีมงานครูที่มีระเบียบวินัยต่างกัน ให้มา ศึกษางานกับกลุ่มนักเรียนกลุ่มเดียวกัน พื้นที่เดียวกันและตารางเวลาเดียวกัน จุดประสงค์ของการ จัดสร้างทีมงานก็คือ การสร้างกลุ่มสังคมเล็ก ๆ ซึ่งครูจะได้พบกับความต้องการทางด้านการศึกษา และความต้องการทางด้านพัฒนาของนักเรียน ซึ่งอาจรวมถึงการสร้างสภาพจิตใจร่วมกัน การศึกษาค้นคว้านี้ต้องการทราบว่าใช้เวลาในการวางแผนงานให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง หัวหน้า ทีมมีอิทธิพลเหนือกระบวนการวางแผนหรือไม่ การวางแผนกระทบกระเทือนต่อทีมงานและ นโยบายของโรงเรียนอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า สรุปได้ 4 ประเด็น สองประเด็นแรกคือ โรงเรียน ต้องประชุมหารืออย่างต่อเนื่อง ในเรื่องการกำหนดมาตรฐานของโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียน ต้องวางแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่องเป็นเรื่องปัจจุบันและเป็นความต้องการให้ดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ อีก สองประเด็นหลังเป็นสิ่งใหม่ ๆ สำหรับโรงเรียนคือครูใหญ่ต้องเสนอการพัฒนาอย่างมืออาชีพ โดย ผ่านการทำงานเป็นทีมและในการประชุมคณะครูต้องใช้กิจกรรมแบบทีมงานเพื่อเพิ่มจิตสำนึกใน การทำหน้าที่ของครู

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินตามระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านมา จะเห็นว่า สภาพการ ดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การบริหารจัดการระบบยังต้องมีการปรับปรุงและ พัฒนารูปแบบการดำเนินงาน การปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผลการศึกษา ของนนทพงศ์ พฤษชาศิริรัตน์ (2546) สอดคล้องกับอำนาจผล สระพรหม (2546) พบว่า นักเรียนให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง มีความผิดพลาดในการคัดกรองนักเรียน นักเรียน มีปัญหาแล้วไม่มาปรึกษาครู และพฤติกรรมนักเรียนไม่เปลี่ยนแปลง พร้อมกันนี้ยังพบว่า ครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษาขาดความรู้และทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูล และบุคลากรไม่ให้ความร่วมมือในการ ดำเนินงานเท่าที่ควร และผลการวิจัยของวิจิต รุ่งศรีทอง (2546) พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของบุคลากรที่มีต่อสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพของบุคลากรและ ขนาดของโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากข้อ ค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาดำเนินการในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ยังมีปัญหาเกี่ยวข้องกับบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกคือผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มบุคลากรที่มีหน้าที่ ดำเนินงานตามระบบ ได้แก่ คณะกรรมการคณะต่างๆ และครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาซึ่งเป็น บุคลากรหลักในการดำเนินงาน และกลุ่มที่ 3 คือ นักเรียนในฐานะผู้รับบริการ ดังนั้น ผู้บริหาร

สถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กร เป็นผู้มีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลักดันและส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเต็มความสามารถให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพนักเรียนเป็นสำคัญ